

Małgorzata Laskowska

<http://orcid.org/0000-0003-2192-9006>

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

m.laskowska@uksw.edu.pl

Krzysztof Marcyński

<https://orcid.org/0000-0003-0255-2952>

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

k.marcynski@uksw.edu.pl

Paweł Szerszeń

<https://orcid.org/0000-0003-3606-800X>

Uniwersytet Warszawski

pszerszen@uw.edu.pl

DOI: 10.35765/pk.2023.410202.21

Mediolingwistyka czy medioznawstwo lingwistyczne?

Powiązania i możliwości wspólnych badań

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest określenie współczesnych związków lingwistyki, w tym zwłaszcza lingwistyki stosowanej, z medioznawstwem. Autorzy wskazali obszary przenikania się obydwu dyscyplin oraz ich subdyscyplin, ukazując możliwości współpracy lingwistów i medioznawców, w tym współpracy o naturze interdyscyplinarnej. W artykule odniesiono się do takich aspektów działalności naukowej, jak: przedmiot i podmiot badań poznawczej pracy naukowej, aspekt koncepcyjny, aspekt metodologiczny oraz aspekt teleologiczny).

SŁOWA KLUCZE: lingwistyka, medioznawstwo, lingwistyka stosowana, interdyscyplinarność, mediolingwistyka

ABSTRACT

Media Linguistics or Linguistic Media Studies? Some Comments about Relationships and Opportunities for Research in the Field of Linguistics and Media Science

The aim of the article is to define contemporary links between linguistics, especially applied linguistics and media science. The authors' task is to indicate the areas of interpenetration of both disciplines and their sub-disciplines, showing the possibilities of cooperation between linguists and media experts, including cooperation of an interdisciplinary nature. The article refers to such

Sugerowane cytowanie: Laskowska, M., Marcyński, K. i Szerszeń, P. (2023). Mediolingwistyka czy medioznawstwo lingwistyczne? Powiązania i możliwości wspólnych badań. © *Perspektywy Kultury*, 2/2(41), ss. 355–373. DOI: 10.35765/pk.2023.410202.21

Nadesłano: 28.12.2022

Zaakceptowano: 30.04.2023

aspects of scientific activity as the subject of scientific research of cognitive work (subject and investigator, the conceptual aspect, the methodological aspect and the teleological aspect).

KEYWORDS: linguistics, media studies, applied linguistics, interdisciplinarity, linguistic media studies

Wraz z przeobrażeniami otaczającej nas rzeczywistości stajemy się świadkami mniej bądź bardziej istotnych zmian zarówno w obrębie konstytuujących ją obiektów, jak i procesów, którym one podlegają. Wobec tego współcześni naukowcy nie są bezczynni. Podejmują zatem wysiłki zmierzające do zgłębienia istoty owych zmian i procesów, w tym także do uzmysłowienia sobie ich genety. Jednocześnie starają się wpływać na ich kształt. Jednym z przejawów przytoczonych działań jest próba wykraczania poza dotychczas wyznaczone, często ujmowane w instytucjonalne ramy, granice poszczególnych dziedzin naukowych. Takimi dziedzinami są także lingwistyka i medioznawstwo, które stanowią przedmiot refleksji w niniejszym artykule. Podejmowane przez lingwistów i medioznawców prace we wspomnianym nurcie, zarówno te odnoszące się do rozważań intradyscyplinarnych, jak i te wykraczające poza pierwotny obszar poszczególnych dziedzin i mające charakter inter- czy transdyscyplinarny mogą pozwalać pełniej zrozumieć istotę zjawisk, które wymykają się obserwacji przedstawicieli poszczególnych dziedzin.

Przekraczanie granic czy też przełamywanie barier wewnątrzdziedzinowych oznacza jednocześnie próbę nowego spojrzenia na dotychczasową przestrzeń badawczą (przedmiot/przedmioty czy podmiot/podmioty badań) z pozycji innych dziedzin, których przedstawiciele formułują inne cele badawcze, wykorzystując nierzadko odmienne metody i posługując się odmienną nomenklaturą. Owo przekraczanie granic stanowi ponadto przyczynek do powtórnej refleksji nad statusem ontologicznym samych dziedzin, w wyniku czego nierzadko można dojść do wniosku, iż konieczna jest refleksja w wymiarze postdyscyplinarnym.

Celem artykułu jest określenie współczesnych związków lingwistyki, w tym zwłaszcza lingwistyki stosowanej, z medioznawstwem. Zadaniem autorów jest wskazanie obszarów przenikania się obydwu dyscyplin oraz ich subdyscyplin, ukazanie możliwości współpracy lingwistów i medioznawców, w tym współpracy o naturze inter- i transdyscyplinarnej. Jest to w związku z tym jedna z prób syntezy dwóch różnych spojrzeń: lingwisty stosowanego i medioznawcy, i ma charakter wstępu do dyskusji w tych dyscyplinach. Niniejsza próba wynika z refleksji nad sposobem uprawiania nauki *sensu stricto*, który obejmuje rozważania nad właściwościami podmiotu, przedmiotu, języka, metodą oraz celami wyżej wymienionych dziedzin.

W ramach realizacji wspomnianych celów część uwagi poświęcono jednemu z możliwych zakresów przenikania się obydwu dziedzin, a mianowicie mediolingwistyce, której proces formowania rozpoczął się niedawno i wymaga intensywnego namysłu teoretycznego, w tym między innymi koncepcyjnego i metodologicznego.

Zanim jednak przejdziemy do rezultatów poczynionych rozważań, warto powrócić do kwestii zadań nauki w ogóle. Franciszek Grucza zaznacza:

podstawowym zadaniem nauki – jej podmiotów – jest pozyskiwanie wiedzy o świecie, a poszczególnych dziedzin nauki o przedmiotach, którymi się zajmują. Jednakże nie chodzi przy tym o pozyskiwanie jakiegokolwiek wiedzy, lecz wiedzy w możliwie najwyższym stopniu wiarygodnej, możliwie najlepiej uzasadnionej, o możliwie najwyższym stopniu naukowości. Wiarygodność wiedzy i tym samym jej naukowość, zależy przede wszystkim od tego, czy została ona pozyskana w efekcie pracy poznawczej zrealizowanej zgodnie z obowiązującymi procedurami i/lub metodami (Grucza, 2013, s. 108).

Owe procedury oraz metody mogą być realizowane zarówno na drodze poszukiwań intradyscyplinarnych, jak i odnoszących się do celu niniejszego przyczynku badań transdyscyplinarnych¹ czy interdyscyplinarnych. Badania transdyscyplinarne, a także badania interdyscyplinarne zakładają współpracę bądź współdziałanie przedstawicieli poszczególnych dziedzin.

W poszukiwaniu wspólnych sposobów myślenia naukowego istotne wydaje się w pierwszej kolejności „pozostawanie” w obrębie zbliżonego zakresu refleksji naukowej (płaszczyzna badań czystych, płaszczyzna badań stosowanych). Istotną rolę w tak obranym postępowaniu ma także spójna przestrzeń badawcza (podmiot, przedmiot badań) oraz wykorzystanie akceptowalnego przez przedstawicieli danych dziedzin zespołu metod. Przy odkrywaniu owych metod przydatnym rozwiązaniem może się okazać ekstrapolacja bądź rekontekstualizacja kategorii i metod wykorzystywanych w obydwu dziedzinach (do tego tematu powrócimy w dalszej części artykułu).

---

1 W przypadku badań transdyscyplinarnych, jak się podkreśla w krytycznej analizie dyskursu, mamy do czynienia z tzw. interdyskursywnością, która powstaje przez rekontekstualizację kategorii i metod jednej dyscypliny w innej dyscyplinie. Ta ostatnia znaczy tutaj tyle co pewien rodzaj tłumaczenia lub transformacji, gdyż rekontekstualizowane kategorie łączą się w spójną całość z kategoriami zastanymi, podlegając tym samym transformacji (por. Foucault, 1977; Kowalik-Kaleta, 2011, s. 104).

Lingwistyka i medioznawstwo jako dyscypliny naukowe i ich przestrzenie badawcze²

Powracając do głównego tematu artykułu, przyjrzyjmy się najpierw lingwistyce i medioznawstwu jako dyscyplinom naukowym. Należy zauważyć, że lingwistyka – zarówno czysta, jak i stosowana – zwłaszcza ze względu na jej aktualne paradygmaty badawcze, które w coraz większym stopniu uwzględniają aspekty społeczne i antropologiczne, wydaje się niejako „skazana” na ujęcie interdyscyplinarne³. Do takich wniosków można dojść, obserwując jej związki z innymi dziedzinami w ramach lingwistyki języków specjalistycznych (np. w odniesieniu do matematyki, fizyki, informatyki itd.), ale także śledząc jej powiązania m.in. z psychologią (psycholingwistyka), socjologią (socjolingwistyka), pragmatyką (pragmalingwistyka), ekologią (ekolingwistyka), neurologią (neurolingwistyka), polityką (politolingwistyka), antropologią (antropolingwistyka).

W przypadku szeroko ujmowanej lingwistyki stosowanej⁴ związków o charakterze inter- i transdyscyplinarnym jest jeszcze więcej, gdyż refleksja naukowa w ramach tej ostatniej, a zwłaszcza glottodydaktyki i translodydaktyki, w oczywisty sposób wkracza w obszary innych dydaktyk przedmiotowych (jak np. dydaktyki matematyki, dydaktyki chemii, dydaktyki mediów i innych). Na gruncie dydaktyki mediów, która sytuuje się w obrębie subdyscyplin pedagogiki, pojawia się także szereg wspólnych przestrzeni badawczych, których źródłem są wspólne teoretyczne podstawy edukacji medialnej (behawiorystyczne, kognitywne i konstruktywistyczne) oraz poruszane wątki badawcze, jak choćby wątek kompetencyjny (zob. kompetencja medialna, Kron i Sofos 2008).

W ostatnich dziesięcioleciach, wraz z intensywnym rozwojem cywilizacyjnym, wśród głównych nurtów badawczych lingwistyki stosowanej coraz większą rolę zaczęła odgrywać komunikacja specjalistyczna, sami zaś lingwiści skierowali swoje zainteresowania badawcze ku językom specjalistycznym. Badając te ostatnie, wypada sobie zdać jednocześnie sprawę ze

2 Mówiąc o przestrzeni badawczej, odnosimy się głównie do obiektów stanowiących podmiot i przedmiot badań oraz celów wytyczanych przez przedstawicieli obydwu dyscyplin.

3 Por. antropocentryczną teorię rzeczywistych języków ludzkich F. Gruczy oraz będące jej rozwinięciem relatywistyczne podejście do tekstów S. Gruczy (2004). Rozwijana stopniowo od około połowy lat 70. ubiegłego wieku koncepcja Franciszka Gruczy (por. m.in. Grucza, 1983), określana jako „relatywistyczna koncepcja języków ludzkich”, a następnie nazwana „antropocentryczną teorią języków ludzkich”, stała się jedną z głównych koncepcji lingwistycznych na gruncie polskim.

4 Już w początkowej fazie konstituowania się lingwistyki stosowanej pojawiły się spore różnice w wyodrębnianiu jej zakresów badawczych oraz „poważnego mieszanego zagadnień lingwistyki stosowanej z problemami (tematami) należącymi do lingwistyki czystej” (por. Grucza, 2013, s. 40).

specyfiki i pewnej odrębności poszczególnych dziedzin, w ramach których komunikacja specjalistyczna zachodzi. Są wśród nich m.in. takie dziedziny, jak matematyka, fizyka, chemia, ale także medioznawstwo.

Medioznawstwo jest również przykładem dziedziny o charakterze interdyscyplinarnym *par excellence*. Ta interdyscyplinarność dziedziny – jak podkreśla Mielczarek – wyrażona jest w liczbie mnogiej użytej w nazwie „nauki o mediach” (*media studies*)⁵. Nie jest to „nauka o mediach”, ale „nauki” (Mielczarek, 2017, s. 13). Bazując zarówno na tradycji nauk społecznych, jak i nauk humanistycznych w medioznawstwie bierze się pod uwagę między innymi takie dyscypliny naukowe, jak: nauki o komunikacji społecznej i mediach, filozofię, językoznawstwo⁶, literaturoznawstwo, nauki o kulturze i religii, sztuki filmowe i teatralne, ekonomię i finanse, nauki o bezpieczeństwie, nauki o polityce i administracji, nauki o zarządzaniu i jakości, nauki prawne, nauki socjologiczne, pedagogikę, psychologię. Wraz z poszerzeniem badań medioznawczych zauważa się, że interdyscyplinarność dziedziny wciąż ewoluuje, wykraczając poza nauki społeczne i humanistyczne, a sięgając do nauk teologicznych (teologia środków społecznego przekazu), nauk przyrodniczych (ekologia mediów) oraz nauk technicznych (informatyka techniczna i telekomunikacja). Wypada zatem przychylić się do poglądów Mielczarka, który twierdzi, że „nauki o mediach badają przedmiot swych dociekań (media) holistycznie, a granice pola analizy są otwarte. Takie podejście narzuca przedmiot badań, który podlega nieustannym przekształceniom” (Mielczarek, 2017, s. 13).

Medioznawstwo – w Polsce uprawiane w ramach nauk o komunikacji społecznej i mediach – ma swe korzenie przede wszystkim w językoznawstwie oraz naukach politycznych. Współcześnie geografia metodologii tej dyscypliny jest bardziej złożona i bogata. Niemniej jednak – jak podają Jabłonowski i Jakubowski – w obszarach badawczych dominują trzy ich podstawowe zakresy: kognitywistyczny, komunikologiczny i mediologiczny (por. Jabłonowski i Jakubowski, 2014, s. 16).

Po tych kilku wstępnych uwagach dotyczących interdyscyplinarnego charakteru lingwistyki i medioznawstwa zwrócono uwagę na obiekty konstytuujące lingwistikę i medioznawstwo oraz ich cele badawcze. W przypadku tej pierwszej podmiotem badań są ludzie (mówcy-słuchacze/użytkownicy języka), zaś przedmiotem – języki ludzkie, rozumiane bądź jako rzeczywiste (konkretne) języki ludzi, bądź to jako idealne języki-modele (Grucza, 2007, s. 13). W tym miejscu należy wskazać na pewne antynomie wynikające z różnic pomiędzy lingwistiką czystą a stosowaną.

---

5 Obecna nazwa dyscypliny to: nauki o komunikacji społecznej i mediach.

6 Wyrażenie *językoznawstwo*, jak i wyrażenie *lingwistyka* traktowane są w niniejszym artykule, dla uproszczenia wywodu, synonimicznie.

Owe różnice polegają na odmienności pytań stawianych przez ich przedstawicieli względem tego samego przedmiotu. Pierwsza stanowi podstawowy człon lingwistyki w ogóle, lecz sama lingwistyka nie jest w stanie osiągnąć pełni zasadności naukowej. Celem lingwistyki czystej, w przeciwieństwie do celu lingwistyki stosowanej, jest poznanie tego,

jaka jest natura (...) międzyludzkiej komunikacji językowej, to znaczy opisanie występujących w jej zakresie zjawisk dostępnych empirycznej obserwacji oraz ustalenie czynników warunkujących tę komunikację, a także ustalenie (sformułowanie) praw (reguł) rządzących zarówno jej funkcjonowaniem, jak i rozwojem (Grucza, 2007, s. 163).

Celem lingwistyki stosowanej natomiast jest

z jednej strony poznanie sposobów reagowania przedmiotu lingwistycznych zainteresowań na takie lub inne interwencje z zewnątrz, a z drugiej strony poznanie możliwości kierowania czy też manipulowania tym przedmiotem oraz możliwości przekształcania i formowania tego przedmiotu (Grucza 2007, s. 163).

Lingwistyka stosowana ma wobec tego przede wszystkim za zadanie dostarczenie wiedzy aplikatywnej i praktycznej (por. Grucza, 2007, s. 157, 189, 191). W związku z brakiem bezpośredniego dostępu do rzeczywistości językowej niemało uwag dotyczących języka formułowanych jest w zasadzie w odniesieniu do tekstów (mówionych i pisanych), mając na względzie rzeczywistość językową, a nie tekstową, co z kolei budzi szereg kontrowersji.

W przypadku medioznawstwa badanym podmiotem są użytkownicy mediów, zaś przedmiotem badań są przede wszystkim same media, pojmowane (i definiowane) w różny sposób, wobec czego kierunki badań medioznawczych mogą być także różnorakie. Oprócz tego podmiotem badań medioznawczych są uczestnicy komunikacji, a przedmiotem badań – w tym przypadku jest komunikacja w odniesieniu do mediów, a także komunikaty (przekaz) (Goban-Klas, 2008, s. 18–19).

Podobnie jak w przypadku lingwistyki, której przedstawiciele napotykają problemy w dyferencjacji rzeczywistości językowej i tekstowej, także w obszarze medioznawstwa niemało jest sporów wokół kwestii definiowania konstytuujących je obiektów. Już przyglądając się pochodzeniu wyrazu *medium*, można zaobserwować pierwszą niejednoznaczność (por. łac. *medium* – środek, 'pośrednik'). Także równoległe występująca starogrecka nazwa *μέσον* (*mésón*) bywała różnie rozumiana i używana: 'środkowy', ale także 'publiczność', 'dobro wspólne' czy 'droga publiczna'. Wyraz *medium* rozumiany był na przestrzeni dziejów w różnorodny

sposób i wykorzystywany między innymi w estetyce, logice, fizyce, fizjologii czy też orzecznictwie. Abstrahując od starszego przed naukowego ujęcia mediów odnoszącego się do pośrednictwa o charakterze magicznym (opartego na niezrozumiałej mocy lub kompetencji), już starożytna epistemologia wprowadza do dyskusji media percepcyjne, w których odbywa się poznanie⁷. Media te są ściśle związane z elementami materialnymi, takimi jak woda, powietrze lub oddech człowieka. Ukształtowane poprzez nauki przyrodnicze pojęcie mediów, które pojawiło się w XIX w., wprowadziło z kolei do dyskusji medium jako całość wszystkich nośników procesów fizycznych i chemicznych (Pisarek, 2006, s. 117).

Wraz z kształtowaniem się teorii mediów czy teorii informacji powstało szereg definicji mediów, wśród których warto wspomnieć takie przykłady ich ujmowania, jak np.: ‘nośniki informacji’ (Horn i Kerner, 1995), ‘technologia przechowywania, przesyłania i przetwarzania informacji’ (Kittler, 1995), ‘niewidzialne, niematerialne systemy informacyjne i komunikacyjne’ (Rückriem, 2010) i inne. Także formowanie się medioznawstwa jako mniej lub bardziej odrębnej dyscypliny naukowej (również w ujęciu instytucjonalnym) skutkowało pojawieniem się kolejnych konceptualizacji mediów w ramach teorii mediów, filozofii mediów⁸.

Wraz z rozwojem refleksji dotyczącej komunikacji zakorzeniły się stopniowo dwa główne sposoby rozumienia mediów: 1) medium jako pośrednik materialny. Ze względu na to, że obiekty materialne przekazują impulsy i energię, mogą one również przekazywać informacje. Przesyłanie dźwięku wymaga w tym względzie elementu pośredniczącego, jakim jest powietrze; 2) medium jako środek komunikacji. Ujmowane w ramach „materialnego” przekazu informacji określenie *medium* zostało przeniesione na dowolny rodzaj komunikacji między nadajnikami i odbiornikami, przy czym tak powstały koncept nawiązywał jednocześnie do jego poprzedniego magicznego rozumienia (Pisarek, 2006, s. 117).

Oprócz używanego w liczbie pojedynczej wyrażenia *medium*, począwszy od lat 80. ubiegłego wieku, zaczęto stosować jego formę w liczbie mnogiej (*media*) i odnosić ją do wszystkich środków komunikacji bądź organizacji zajmujących się komunikacją. Takie ujęcie mediów zakłada ich potencjał kulturowy, co z kolei skłania do formułowania pytań o interdyscyplinarnym charakterze, które obejmują kwestie techniczne czy

7 Arystoteles, który opracował pierwszą teorię mediów percepcyjnych, jest również pierwszym, który uzasadnia lokalne „pośrednie” medium i opisuje je jako niezależną jednostkę, jako „medium” (Staiger, 2007; Münker i Roesler, 2008).

8 Filozofowanie w obszarze mediów określane jest – od lat 90. – jako filozofia medialna. Jej pionierami od połowy XX w. byli m.in. Walter Benjamin, Roland Barthes, Jacques Derrida, Vilém Flusser i Jürgen Habermas. Wśród współczesnych filozofów mediów znani są m.in. Norbert Bolz, Sybille Krämer i Dieter Mersch.

technologiczne, ale także ekonomiczne, prawne, społeczne czy psychologiczne (zob. np. Jabłonowski i Gackowski, 2012). Współcześnie wyrażenie *medium* używane jest zatem przede wszystkim w związku z komunikowaniem się i traktowane jako „pośrednik”/ „element pośredniczący” w bardzo ogólnym sensie. Jego użycie kojarzone zaś jest głównie ze „środkiem/środkami komunikacji” i odnosi się przede wszystkim do potocznego ujęcia „medium masowego” (mass media). Oznacza media komunikacyjne o szerszej dystrybucji, przy czym brakuje jasności pojęciowej co do tego, co można właściwie określić jako medium: samą informację (np. film), nośnik techniczny (np. projektor filmowy, Internet) czy kanały, które zapewniają obydwie wspomniane elementy (np. Facebook, YouTube). Wraz z najnowszymi osiągnięciami związanymi z cyfryzacją wielu mediów komunikacyjnych, Internetu i pojawieniem się mediów społecznościowych, coraz bardziej dominujące staje się kulturoznawcze ujęcie mediów.

Oprócz tego w literaturze medioznawczej znane jest m.in. rozróżnienie pomiędzy mediami pierwotnymi, wtórnymi i trzeciorzędnymi. Media pierwotne (pierwszego rzędu) to media ludzkiego kontaktu elementarnego, w których żadne urządzenie nie jest umieszczone między nadawcą a odbiorcą, tak jak w przypadku języka i kinezyki (mimika, gesty, pantomimika). Media drugorzędne wymagają wyposażenia technicznego po stronie nadawcy, ale nie po stronie odbiorcy. Należą do nich znaki dymu i ognia, sygnały flagi, pismo (list) lub druki (ulotka, plakat, gazeta, książka). Media trzeciorzędne wymagają środków technicznych zarówno dla nadawcy, jak i odbiorcy, takich jak telefon, telegrafia, poczta elektroniczna, radio i elektroniczne środki masowego przekazu, np. radio lub telewizja. Oprócz wspomnianych ujęć mediów szczególnie rozpowszechniona jest w literaturze przedmiotu ostatnich lat komunikacja za pośrednictwem komputera jako kolejny wymiar medium (medium czwartego rzędu), które wymaga połączenia online po stronie nadawcy i odbiorcy. Tego rodzaju komunikacja zapośredniczona wciąż ewoluje, niemniej jednak współcześnie można już mówić o następujących fazach rozwoju Internetu: od Web 1.0 do Web 5.0 (por. Tekdał, Sayginer i Baz, 2018).

Osobnym i jednocześnie złożonym wyrażeniem jest *komunikacja*. Ze względu na jej wymiar społeczny, psychologiczny, językowy, filozoficzny przypisywanych jest jej wiele znaczeń, wobec czego można przyjąć, że posiada ona ogromny potencjał interdyscyplinarny. Refleksja nad nią toczy się od wieków: „Badania nad tematyką komunikowania są tak dawne, jak nad problematyką społeczną. Komunikacja bardziej tworzy, konstruuje społeczny świat niż tylko dostarcza narzędzi do opisanego go i funkcjonowania w nim” (Marcyński, 2017, s. 51). Stąd też dla niniejszego artykułu

stanowi ona ważny aspekt. W literaturze przedmiotu występują różne spory i dyskusje badaczy na temat natury komunikacji, jej rozumienia i znaczenia, wobec czego trudno o jednoznaczną definicję komunikacji. Niemniej jednak można przyjąć, iż komunikacja (łac. *communicatio*) jest wyrażeniem wskazującym na to, że

wymiana przekazów między uczestnikami procesu komunikowania powinna mieć (...) charakter partnerski, bez określenia tego, kto jest nadawcą, a kto odbiorcą; jest to nie tyle komunikowanie, ile komunikowanie się (Bartoszcze, 2006, s. 98).

Lingwistyka i medioznawstwo – możliwe związki i wspólne przestrzenie badawcze

Rozważania dotyczące możliwych związków i przestrzeni badawczych lingwistyki i medioznawstwa wypada zacząć od refleksji nad przedmiotem ich badań. Ten ostatni może się okazać zbieżny (a nawet tożsamy), o ile przyjmiemy pewne przybliżone (bądź wspólne) dla obydwu dyscyplin założenia. I tak zakładając, że jest nim przekaz językowy (tekst), zaś ten ostatni traktowany jest jako przekaz medialny, można przyjąć, że takowy przedmiot badań tworzy z jednej strony przestrzeń dla refleksji lingwistycznej, wykorzystującej między innymi osiągnięcia lingwistyki tekstu czy lingwistyki gatunków tekstu (zob. Burger, 2000; Żydek-Bednarczuk, 2005; Barmiński i Niebrzegowska-Bartmińska, 2009), a z drugiej strony – medioznawstwa. Tak rozumiany przedmiot sytuuje się także w ramach mediolingwistyki (zob. uwagi na temat mediolingwistyki jako dyscypliny badawczej poniżej).

Próbując dostrzec pewne paralele w zakresie podmiotów badań lingwistyki i medioznawstwa, można zaobserwować, że są nimi użytkownicy języka oraz użytkownicy mediów. Ze względu na specyfikę poszczególnych dziedzin mogą to być pewne określone (wyselekcjonowane grupy podmiotów): w przypadku glottodydaktyki – uczniowie i nauczyciele, w przypadku translatoryki – tłumacze i odbiorcy tekstu, w przypadku medioznawstwa – medioznawcy, dziennikarze, odbiorcy mediów i tym podobni. Przy tak wyznaczonych podmiotach i/lub przedmiotach badań zmianie lub modyfikacji ulegają każdorazowo ich cele (w przypadku glottodydaktyki cel to uczenie (się) języka, w przypadku translatoryki – przetłumaczenie tekstu wyrażonego pierwotnie w języku wyjściowym (A) na inny język docelowy (B), w przypadku medioznawstwa – określenie oddziaływania mediów na społeczność i społeczności na media. Należy ponadto pamiętać o dziedzinach, które zwyczajowo kojarzone są z lingwistyką, choć jednocześnie

poprzez swoje instrumentarium badawcze wkraczają w obszar medioznawstwa. Przykładem takich dziedzin są badania nad dyskursem czy nieco mniej popularna w naszym kraju lingwistyka tekstu.

Poza refleksją nad przedmiotem i podmiotem badań warto skupić się ponadto nad wspólnymi przestrzeniami obydwu nauk w aspekcie teleologicznym. I tak w obszarze medioznawstwa zaobserwować można, że badacze nauk o komunikacji społecznej i mediach skupiają swoją uwagę na różnych tematach, np. politycznej, społecznej, ekonomicznej czy też kulturalnej roli mediów lub wywieranym przez owe media wpływie. Koncentrują się oni między innymi na strukturze mediów i na sposobie, w jaki tworzą one to, co uważa się za wiedzę, i to, co można przekazać na drodze komunikacji⁹, a także na wciąż postępującej i ewoluującej mediatyzacji społeczeństwa, a tym samym na oddziaływaniu kultury zmediatyzowanej na różne przestrzenie życia. W tym miejscu warto zauważyć, że medioznawstwo w Polsce – jak już wspomniano, praktykowane pod nazwą dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach – od niedawna przynależy do nauk społecznych. Wprawdzie ma ono wymiar interdyscyplinarny, jednakże w dużym stopniu warsztat badacza medioznawczego ma swe umiejscowienie w naukach społecznych, co ma przełożenie na aspekty teleologiczne i metodologiczne tej dziedziny wiedzy (zob. Lisowska-Magdziarz, 2019, s. 118,129).

Wspólnym celem lingwistyki i medioznawstwa z pewnością może być uzyskanie jak najpełniejszej wiedzy o procesie komunikowania się. Nie jest on jednak wystarczający, gdy naszą refleksję przesuniemy w kierunku obserwacji zjawisk z punktu widzenia poszczególnych subdyscyplin. Wtedy też okaże się, że obydwie dyscypliny główne (w miarę pogłębiania refleksji szczegółowej nad podmiotem i przedmiotem badań) wykorzystują inną metodologię i nomenklaturę, wynikającą z odrębnego kształtowania się refleksji naukowej w obrębie ich zakresów. Pewne elementy mogą jednak okazać się wspólne, gdyż korzystają ze wspólnych obszarów (jak krytyczna analiza dyskursu). W tym miejscu warto przedstawić odpowiedź na pytanie: Co może zaferować lingwistyka medioznawstwu, a co medioznawstwo lingwistyce we wspomnianej kwestii metodologicznej? Wymieńmy kilka przykładowych obszarów lingwistyki, których przedstawiciele bądź to zaznaczyli swoją obecność w refleksji medioznawczej, bądź to mogą dopiero uczynić. Na pierwszy plan we wspomnianej kwestii wysuwają się uprawiane w ramach medioznawstwa badania przekazów medialnych, włączające w spektrum swojej refleksji elementy lingwistyki tekstu lub krytycznej analizy dyskursu. Medioznawcy kreują w ramach

9 Pokrewna dziedzina – psychologia mediów – zajmuje się psychologicznym wpływem mediów na jednostki i kulturę (zob. np. Kubicka i Kołodziejczyk, 2007; Winterhoff-Spurk, 2007).

swojej refleksji badawczej przedmiot badań, którym w danym wypadku jest dyskurs zapośredniczony medialnie (za pomocą takich metod, jak: analiza zawartości mediów, netnograficzna eksploracja danych, obserwacja uczestnicząca). Teoriami językoznawczymi, istotnymi z punktu widzenia refleksji medioznawczej, mogą okazać się ponadto: gramatyka tekstu zorientowana semantycznie, pragmatyka (np. presupozycja, implikatury, analiza ramowa), etnolingwistyka (koncepcja językowego obrazu świata), teoria relewancji, językoznawstwo kognitywne (np. profilowanie tekstotwórcze, metafora pojęciowa, metonimia multimodalna)¹⁰.

Podobnie jak lingwiści, także medioznawcy rozwijają i wykorzystują (częściowo zbieżne, częściowo odmienne) teorie i metody różnych dyscyplin, takich jak wyżej wymienione nauki i studia o komunikacji, kulturoznawstwo, antropologia kulturowa, retoryka, filozofia, teoria literatury, psychologia (w tym psychologia społeczna), nauki polityczne, ekonomia (w tym ekonomia polityczna), antropologia kulturowa, historia, krytyka sztuki, teoria informacji, filmoznawstwo i inne. Już w tym miejscu warto zauważyć, że im bardziej zbieżne podstawy teoretyczne, tym większa szansa na wykorzystywanie zbliżonych metod badawczych. W przypadku prób wykorzystywania przez lingwistykę i medioznawstwo wspólnego instrumentarium metodycznego należy stwierdzić, że możliwe wydaje się łączenie nie tylko opierających się na różnych koncepcjach metod opisu obiektów (np. korzystanie ze zbliżonych definicji mediów), ale także, choć może nieco rzadziej, prób poszukiwania zbliżonych metod interpretacji uzyskiwanych wyników badań. Podstawą teoretyczną łączącą refleksję medioznawczą i lingwistyczną powinien jednak każdorazowo stać się wspólny (zbliżony) model komunikacji i języka.

W ostatnich latach w obrębie szybko rozwijającej się refleksji badawczej nad komunikacją zapośredniczoną medialnie (głównie za sprawą gwałtownego rozwoju mediów elektronicznych i cyfrowych) pojawiła się nowa dziedzina – mediolingwistyka, o której szerzej wspomnimy poniżej głównie ze względu na jej istotne znaczenie na polu badań interdyscyplinarnych.

Wspólnym obszarem badań lingwistów oraz medioznawców jest również oralność i piśmienność. Przykładem takiego nurtu badawczego jest szkoła Onga, który łączył literaturoznawstwo, językoznawstwo z medioznawstwem, będąc uczniem słynnego teoretyka mediów, Marshalla McLuhana. W znanym dziele *Oralność i piśmienność. Słowo poddane technologii* podjął problematykę oralności i piśmienności w kontekście antropologicznym. Wedle Onga zrozumieć język oznacza jednocześnie

---

10 W przypadku próby użycia czy zaadaptowania każdej z wymienionych metod w medioznawstwie podlegać winny one rekontekstualizacji, czyli dopasowaniu do obiektu badań.

zrozumieć określoną społeczność (Ong, 2011). Oralność i piśmienność wyrażają sposób działania, komunikowania się, co może stanowić przedmiot wspólnych badań lingwistyczno-medioznawczych.

Innym wspólnym obszarem badań lingwistów oraz medioznawców może być również kompetencja językowa. Rozumiana jest ona jako wiedza o języku oraz umiejętność posługiwania się nim. Stąd przez wielu badaczy problematyka kompetencji podejmowana jest często przy okazji analizy kompetencji komunikacyjnej¹¹. W odniesieniu do kompetencji komunikacyjnej kompetencja językowa traktowana jest jako jej integralny i konieczny element. Trudno – w myśl tego – posiadać kompetencję komunikacyjną na wysokim poziomie bez znajomości języka i umiejętnego posługiwania się nim w różnych sytuacjach komunikacyjnych. Niemniej jednak, warto zaznaczyć, że kompetencja językowa jest bardziej skoncentrowana na komunikacie, natomiast kompetencja komunikacyjna zarówno na komunikacie, relacji, jak i na kontekście (Marcyński, 2017, s. 90–91). Badania nad kompetencją komunikacyjną są prowadzone od lat 60. XX w. Ich główni przedstawiciele to: Dell Hymes, Noam Chomsky, James C. McCroskey, Brian H. Spitzberg, Sherry P. Morreale, Philip M. Backlund, William R. Cupach, John M. Wiemann. Przykładem lingwistycznego ujęcia kompetencji komunikacyjnej jest koncepcja Hymesa – lingwisty, socjologa, antropologa. Zgłębiając temat kompetencji komunikacyjnej, analizował on między innymi etnografię mówienia (*ethnography of speaking*), w myśl której język należy badać, biorąc pod uwagę kulturę i czynniki społeczne. Hymes rozumiał kompetencję jako zdolność określonej osoby, a nie jako abstrakcyjny przymiot systemu języka (Hymes, 1980, s. 53). Ten nurt badawczy ma swoich kontynuatorów. Badania nad kompetencją komunikacyjną w obszarze lingwistyki były lub są prowadzone między innymi przez Franciszka Gruczę, Christiana Efinga, Marię Kielar-Turską, Stanisława Grabiasa, Teresę Siek-Piskozub, Andrzeja Piotrowskiego, Renatę Winkler, Annę Seretny, Idę Kurcz.

Lingwistyka mediów

Wspomnianą wyżej i stosunkowo młodą subdziedziną lingwistyki, która wkracza w obszar medioznawstwa, stanowiąc przykład współpracy interdyscyplinarnej, jest lingwistyka mediów (mediolingwistyka) która zajmuje się wykorzystaniem środków językowych w komunikacji medialnej. W literaturze przedmiotu używana jest nazwa lingwistyka mediów, nie

11 Niektórzy badacze posługują się wyrażeniem kompetencja językowo-komunikacyjna, podkreślając nierozzerwalność jednej i drugiej (por. Efiing, 2013).

występuje natomiast medioznawstwo lingwistyczne, co z czasem może się oczywiście zmienić. Badania nad językiem mają długą tradycję także w obszarze medioznawstwa, stąd też istnieje szansa, iż w ramach kształtowania się i doskonalenia tożsamości naukowej i statusu metodologicznego nauk o komunikacji społecznej i mediach w Polsce nazwa medioznawstwo lingwistyczne będzie częściej używana.

Ze względu na to, że lingwistyka mediów czerpie jednocześnie z językoznawstwa i medioznawstwa, wykorzystuje ona nomenklaturę używaną przez przedstawicieli zarówno jednej, jak i drugiej dziedziny, przez co sama lingwistyka mediów nie jest jednolita. Dodatkowym utrudnieniem jest to, że w refleksji naukowej w obrębie medioznawstwa wyrażenie medium bywa różnie traktowane; z medium utożsamia się niekiedy sam język, czasem medium jest rozumiane jako techniczne urządzenie służące do transmisji komunikacji (np. medium telefoniczne), niekiedy medium jest utożsamiane z formą komunikacji (np. czat jako medium) lub występuje jako konkretny przykład „medium masowego” (mass media), oznaczając media komunikacyjne o szerszej dystrybucji (zob. Skowronek, 2014). Także szybko rozwijająca się i zmieniająca się technologia w dziedzinie komunikacji zapośredniczonej poprzez media, jak i od pewnego czasu popularne media elektroniczne i/lub cyfrowe, przyczynią się do powstawania kolejnych niejasności dotyczących zakresów pojęciowych nowych wyrażeń specjalistycznych, co z kolei może wprowadzić chaos terminologiczny i pojęciowy. Kolejnym utrudnieniem jest brak wyraźnego rozróżnienia pomiędzy tak zwanymi starymi i nowymi mediami, a także mediami pierwszego, drugiego, trzeciego i czwartego rzędu.

Mając na uwadze spektrum wykorzystywanych metod badawczych, mediolingwistyka posługuje się w zależności od przedmiotu badania metodami lingwistycznymi bądź metodami medioznawczymi wykorzystywanymi w teorii komunikacji i badaniach kulturowych, np. przy analizie typowych dla komunikacji pisemnej form językowych używane są metody z zakresu lingwistyki tekstu, natomiast podczas analizy komunikacji ustnej w mediach audiowizualnych wykorzystywane są metody analizy konwersacyjnej.

Mediolingwistyka stosowana kieruje swoje spektrum badań na aspekty aplikatywne. Mediolingwiści stosowani formułują zatem zalecenia dla twórców przekazów medialnych dotyczące takich pytań, jak np. w jaki sposób można tworzyć, nadawać i prezentować teksty, aby odpowiadały one określonym właściwościom zastosowanego medium? Możliwe pytania obejmują także następujące kwestie: Jaki stosunek tekstu do obrazu jest odpowiedni dla danego medium (np. gazety)? Jaką formę powinien mieć tekst napisany dla radia, to znaczy dla odbioru akustycznego (por. Perrin, 2006; 2015; Kawka, 2016; Maćkiewicz, 2017; Kępa-Figura, 2021)?

W aktualnych paradygmatach badawczych mediolingwistyki coraz częściej przedmiotem badań jest użycie form językowych w mediach elektronicznych (por. np. Androutsopoulos i in. 2007; Schlobinski, 2006). Ponieważ w komunikacji pisemnej wykorzystywane są komputerowe i internetowe formy komunikacji, takie jak e-mail, czat czy SMS, zachodzi coraz ściślejszy związek między umiejętnością pisania oraz umiejętnością korzystania z mediów, wobec czego coraz częściej mówimy o komunikacji pisemnej zapośredniczonej przez media elektroniczne. Punktem wyjścia analizy jest spostrzeżenie, że dzięki wykorzystaniu w sferze prywatnej nowych mediów czynność pisania nabiera szczególnego charakteru poprzez zastosowanie pewnych cech nieformalnych oraz specjalnych technik piśmienniczych. Koch i Oesterreicher (1985; 1994) wprowadzają rozróżnienie między koncepcyjną oralnością (orat) oraz koncepcyjną piśmiennością i wskazują na nieformalne użycie języka o charakterze oralnym (por. Dürscheid, 2006). Innymi słowy, współczesne nowe media wywierają istotny wpływ na czynność pisania i użycie językowe, przez co ich zakres oddziaływania niełatwo jest oszacować. Próby określenia wspomnianego oddziaływania mediów na naszą kulturę piśmienniczą wymagają zatem kolejnych badań empirycznych w najbliższym czasie.

Do istotnych obszarów badawczych współczesnej mediolingwistyki zaliczyć można między innymi badanie zjawisk językowych zachodzących we współczesnej komunikacji zapośredniczonej medialnie (np. w obrębie gatunków komunikacji elektronicznej, jak e-mail, chat, komunikatory, media społecznościowe). Tak rozumiana refleksja może się koncentrować np. na formie przekazu (relacja tekst/obraz) czy kategorii bliskości/odległości w komunikacji elektronicznej (np. na czacie), ale także mieć bardziej zogniskowany charakter, gdy odnosi się przykładowo do konkretnych aspektów tekstualnych, takich jak nagłówki, posty i tym podobne. Inną funkcję pełnią badania porównawcze, których celem jest ocena możliwych wpływów danej grupy mediów/danego medium i sytuacji komunikacyjnej na używanie języka w ogóle. Tematyka poszczególnych badań może w związku z tym odnosić się do grupy lub konkretnego rodzaju medium (np. komunikacja w środkach masowego przekazu, w wybranych kanałach komunikacji w Internecie) i być porównywana z komunikacją poza grupami i kanałami komunikacyjnymi (poza medium). Badania mediolingwistyczne mogą mieć charakter zarówno synchroniczny (np. porównanie sytuacji komunikacyjnych w różnych mediach), jak i diachroniczny (np. pytania o zmiany w piśmiennictwie elektronicznym).

Obok refleksji *stricte* lingwistycznej w ramach mediolingwistyki podejmowana jest refleksja o charakterze holistycznym, odnoszącym się głównie do kulturoznawstwa i obejmującym rolę mediów w szeroko rozumianej kulturze. W ten sposób badany jest np. wzajemny wpływ mediów

i zjawisk kulturowych, w tym to, w jakim stopniu media są odpowiedzialne za zmiany kulturowe, społeczne, a także zmiany w komunikacji międzyludzkiej (por. Klemm i Michel, 2014).

Wnioski i podsumowanie

Na podstawie poczynionej powyżej refleksji nad interdyscyplinarnym charakterem lingwistyki i medioznawstwa, a także ich obiektami i celami badań, zaobserwować można wewnętrzną złożoność każdej z nich, ale także pewne wspólne pola badawcze, których głównymi elementami są komunikacja międzyludzka oraz jej wytwory. Tymi ostatnimi w przypadku lingwistyki są teksty, zaś w przypadku medioznawstwa – komunikaty (przekaz). Powracając do postawionego w tytule artykułu pytania: „Lingwistyka mediów czy medioznawstwo lingwistyczne?”, należy stwierdzić, że w chwili obecnej trudno udzielić jednoznacznej odpowiedzi. Obie nazwy mają bowiem swoje uzasadnienie, które wynika z rozwoju obydwu dyscyplin i niesie ze sobą szereg konsekwencji dla refleksji odnoszącej się do przedmiotu badań, ich celów i wykorzystywanej w obydwu dziedzinach metodologii. Niemniej jednak można stwierdzić, że lingwistyka, w tym lingwistyka stosowana i medioznawstwo oraz ich subdyscypliny w dużym stopniu zazębiają się. Jak stwierdzono powyżej, nawet pobieżne spojrzenie na główne kierunki refleksji badawczej w obszarze subdyscyplinarnym daje obraz szerokich możliwości współpracy lingwistów i medioznawców, w tym współpracy o naturze interdyscyplinarnej. Współpraca ta może bazować na wspólnych obszarach refleksji (np. obszar komunikacji zapośredniczonej medialnie), koncepcjach i metodach (np. krytycznej analizie dyskursu), a przede wszystkim na wspólnych zakresach refleksji naukowej (płaszczyzna badań stosowanych).

Do najważniejszych obiektów badań lingwistyki mediów lub medioznawstwa lingwistycznego zaliczyć można tekst jako eksponent językowy badany z różnych perspektyw. Lingwista bardziej w tym względzie zwraca uwagę na funkcje języka, jego struktury, a medioznawca na sposoby komunikowania przy pomocy owych struktur i użycie języka w różnego rodzaju przekazach medialnych. Innymi obszarami badawczymi lingwistyki mediów, medioznawstwa lingwistycznego są oralność i piśmienność traktowane jako konstytutywne elementy kultury, w tym komunikacji. Do zadań badawczych lingwistyki mediów oraz medioznawstwa lingwistycznego należy również zgłębianie problematyki kompetencji językowej – jej reguł, pochodzenia, sposobów kształtowania, sposobów doskonalenia itd.

Z pewnością wskazane przez autorów obszary przenikania się lingwistyki mediów i medioznawstwa lingwistycznego oraz ich subdyscyplin mają

charakter przyczynkowy i ukazują jedynie wybrany zakres współpracy lingwistów i medioznawców, który wymaga dalszego zgłębiania oraz poszukiwań o charakterze interdyscyplinarnym ze strony przedstawicieli obydwu perspektyw badawczych.

BIBLIOGRAFIA

- Androutsopoulos, J., Runkehl, J., Schlobinski, P. i Siever, T. (red.) (2007). *Neuere Entwicklungen in der linguistischen Internetforschung. Zweites internationales Symposium zur gegenwärtigen linguistischen Forschung über computervermittelte Kommunikation*. Universität Hannover, 4–6 Oktober 2004. Hildesheim, Zürich, New York: Olms.
- Barmiński, J. i Niebrzegowska-Bartmińska, S. (2009). *Tekstologia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bartoszcze, R. (2006). Komunikacja. W: W. Pisarek (red.), *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Universitas, 98.
- Burger, H. (2000). Textsorten in den Massenmedien. W: K. Brinker Klaus i in. (red.), *Text- und Gesprächslinguistik. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. 1. Halbband: Textlinguistik (= HSK 16.1). Berlin, New York: Walter de Gruyter, 614–628.
- Dürscheid, Ch. (2003). Medienkommunikation im Kontinuum von Schriftlichkeit und Mündlichkeit. Theoretische und empirische Probleme. *Zeitschrift für angewandte Linguistik*, 38, 37–57.
- Efing, Ch. (red.) (2013). *Sprachlich-kommunikative Anforderungen an Auszubildende – und ihr Verhältnis zu den realen Kompetenzen der Auszubildenden*. (= bwp@ Spezial 6 – Hochschultage Berufliche Bildung 2013, Fachtagung 18- Sprachen). Pozyskano z: www.bwpat.de/ausgabe/ht2013/fachtagungen/fachtagung-18 (dostęp: 24.03.2020).
- Goban-Klas, T. (2008). Nauki o mediach i komunikacji społecznej jako nowa dyscyplina nauk humanistycznych. *Studia Medioznawcze*, 2/33, 11–19.
- Grucza, F. (1983). *Zagadnienia metalingwistyki. Lingwistyka – jej przedmiot, lingwistyka stosowana*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Grucza, F. (2007). *Lingwistyka stosowana. Zarys jej historii, zadań i dokonań*. Warszawa: Wydawnictwo Euro-Edukacja.
- Grucza, F. (2013). *Lingwistyka stosowana. Historia – Zadania – Osiągnięcia*. (= Studi@ Naukowe 1). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe IKL@.
- Grucza, S. (2004). *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish: the Birth of the Prison*. New York: Random House.
- Horn, Ch. Kerner, I. i Forbrig, P. (red.) (1995). *Lehr- und Übungsbuch Informatik*. München: Hanser.

- Hymes, D.H. (1980). Socjolingwistyka i etnografia mówienia, tłum. K. Biskupski. W: M. Głowiński (red.), *Język i społeczeństwo*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Jabłonowski, M. i Gackowski, T. (2012). Tożsamość nauk o mediach. Obszary, perspektywy, postulaty. *Studia Medioznawcze*, 2/49, 15–24.
- Kawka, M. (2016). Dyskurs multimodalny – nowa kategoria badawcza? *Zeszyty Prasoznawcze*, 59(226), 294–303.
- Kępa-Figura, D. (2021). *(Multimodaler) Text als Gegenstand linguistischer Forschung*. <https://tekst-dyskurs.eu/resources/html/article/details?id=226628>
- Kittler, F. (1995). *Aufschreibesysteme 1800–1900*, 3. wyd. München: Fink.
- Klemm, M. i Michel, S. (2014). Medienkurlinguistik. Plädoyer für eine holistische Analyse von (multimodaler) Medienkommunikation. W: N. Benitt, Ch. Koch, K. Müller, S. Sager i L. Schüler (red.), *Korpus – Kommunikation – Kultur: Ansätze und Konzepte einer kulturwissenschaftlichen Linguistik*. Trier: Wissenschaftlicher Verlag (WVT), 183–215 (= Giessen Contributions to the Study of Culture).
- Koch, P. i Oesterreicher, W. (1985). Sprache der Nähe – Sprache der Distanz: Mündlichkeit und Schriftlichkeit im Spannungsfeld von Sprachtheorie und Sprachgeschichte. *Romanistisches Jahrbuch*, 36, 15–43.
- Koch, P. i Oesterreicher, W. (1994). Schriftlichkeit und Sprache. W: H. Günther i O. Ludwig (red.), *Schrift und Schriftlichkeit. Writing and Its Use. Ein interdisziplinäres Handbuch internationaler Forschung. 1. tom*. Berlin, New York (Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 10.1), 587–604.
- Kowalik-Kaleta, Z. (2011). Interdyskursywność w medialnych tekstach perswazyjnych – analiza w ramach KAD. *Media i Społeczeństwo: medioznawstwo, komunikologia, semiologia, socjologia mediów*, 1, 103–111.
- Kron, F. i Sofos, A. (2008). *Dydaktyka mediów*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Kubicka, D. i Kołodziejczyk, A. (2007). *Psychologia wpływu mediów. Wybrane teorie, metody, badania*. Kraków: Impuls.
- Lisowska-Magdziarz, M. (2019). Media i komunikowanie społeczne: federacja, ale jaka? Dalsze pytania o przyszłość dyscypliny. *Studia Medioznawcze* 2/20, 118–129.
- Maćkiewicz, J. (2017). Badanie mediów multimodalnych – multimodalne badanie mediów. *Studia Medioznawcze*, 2(69), 33–42.
- Marcyński, K. (2017). *Kompetencja komunikacyjna. Studium medioznawcze*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.
- Mielczarek, T. (2017). Medioznawstwo polskie na mapie świata. Sondaż naukoznawczy. *Studia Medioznawcze*, 4/71, 11–22.
- Münker, S. i Roesler, A. (2008). *What is a medium?* Frankfurt/M.: Suhrkamp.

- Ong, W. (2011). *Oralność i piśmienność. Słowo poddane technologii*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Pisarek, W. (2006). Media. W: W. Pisarek (red.), *Słownik terminologii medialnej*. Kraków: Universitas, 117.
- Perrin, D. (2006, 2015). *Medienlinguistik*. Konstanz: UVK.
- Rückriem, G. (2010). *Mittel, Vermittlung, Medium. Bemerkungen zu einer wesentlichen Differenz*. Vortrag am Seminar für Grundschulpädagogik der Universität Potsdam Golm, 30. Oktober 2010. Pozyskano z: <https://docplayer.org/50465116-Georg-rueckriem-mittel-vermittlung-medium-bemerkungen-zu-einer-wesentlichen-differenz.html> (dostęp: 10.01.2021).
- Schlobinski, P. (red.) (2006). *Von *hdl* bis *cul8r*. Sprache und Kommunikation in den neuen Medien*. Mannheim. Lipsk, Wiedeń, Zurych: Dudenverlag.
- Skowronek, B. (2014). Mediolingwistyka. Teoria. Metodologia. Idea. *Postscriptum Polonistyczne* 2/14, 15–26.
- Staiger, M. (2007). *Media Terms – Media Discourses – Media Concepts*. Baltmannsweiler: Schneider Hohengehren.
- Tekdal, M., Sayginer, Ş. i Baz, F.C. (2018). Developments of Web Technologies and Their Reflections to Education: A Comparative Study. *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, vol. 8, issue 1, 17–27.
- Winterhoff-Spurk, P. (2007). *Psychologia mediów*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Żydek-Bednarczuk, U. (2005). *Wprowadzenie do lingwistycznej analizy tekstu*. Kraków: Universitas.

Małgorzata Laskowska – profesor uczelni, doktor habilitowany nauk społecznych w zakresie nauk o komunikacji społecznej i mediach; kierownik Katedry Teorii, Języka i Etyki w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Członek Rady Dyscypliny Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach. Zainteresowania naukowe: etyka komunikacji, estetyka komunikacji, teoria komunikowania, klasycy medioznawstwa, edukacja dziennikarska, nauki o komunikacji społecznej i mediach. Autorka kilku książek (m.in. *Kształcenie w zakresie etyki dziennikarskiej w kontekście mediów społecznościowych*, Warszawa: Elipsa 2018) i kilkudziesięciu artykułów naukowych z zakresu medioznawstwa.

Krzysztof Marcyński – profesor uczelni w Katedrze Teorii, Języka i Etyki w Instytucie Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Absolwent *media ecology* na New York University w Stanach Zjednoczonych. Należy do Rady Dyscypliny Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach. Brał udział w pracach różnych komisji wydziałowych, m.in. Komisji ds. Misji i Strategii WT, Komisji ds. Promocji Wydziału. Pełnił funkcję wydziałowego specjalisty

ds. kontaktów z pracodawcami i rynkiem pracy w celu lepszej współpracy pomiędzy uczelnią i rynkiem pracy. Uczestniczył w projekcie uczelnianym UKSW pt. „Jakość kształcenia w uniwersytecie”. Obecnie jest Pełnomocnikiem Dziekana ds. Praktyk dla kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna. Specjalista w zakresie kompetencji komunikacyjnej, natury mediów, prezentacji i wystąpień publicznych. Zainteresowania naukowe: komunikacja interpersonalna, kompetencja komunikacyjna, komunikacja religijna, ekologia mediów. Autor kilku książek medioznawczych (m.in. *Kompetencja komunikacyjna. Studium medioznawcze*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, 2017; *Komunikacja religijna i media*. Kraków: Petrus, 2016), kilkudziesięciu artykułów naukowych z zakresu nauk o komunikacji społecznej i mediach.

Paweł Szerszeń – adiunkt w Zakładzie Komunikologii Specjalistycznej Instytutu Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej Uniwersytetu Warszawskiego, pełnomocnik ds. programu partnerstwa pomiędzy instytucjami germanistyki (GIP/Germanistische Institutspartnerschaft) (UW, UMCS, Uniwersytet w Wuppertalu/BUW i Uniwersytet w Akwizgranie/RWTH (Kompetencje zawodowe i interkulturowe w polsko-niemieckim obszarze kulturalnym i gospodarczym, od 2015 r.). Uczestnik międzynarodowych projektów naukowych w ramach GIP: *WIKI* („Badania nad analizą potrzeb językowych dla celów zawodowych, 2014–2016”); *EDEKA-Wissensportal* („Badania nad transferem wiedzy specjalistycznej w komunikacji w przedsiębiorstwach, 2015–2017”) oraz „Cyfrowa symulacja interakcji ustnej w nauczaniu języka niemieckiego jako obcego dla celów zawodowych, 2020–2022”. Zainteresowania naukowe: lingwistyka stosowana – translatoryka i glottodydaktyka (wykorzystanie mediów elektronicznych w glotto- i translodydaktyce), lingwistyka języków specjalistycznych, lingwistyka tekstu (analiza komparatywna tekstów specjalistycznych, badania nad hipertekstem), lingwistyka kontrastywna. Autor kilkudziesięciu publikacji naukowych, w tym monografii: *Glottodydaktyka a (hiper)teksty internetowe* (2010), *Platformy (glotto)dydaktyczne. Ich implementacja w uczeniu specjalistycznych języków obcych* (2014).

